

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 18 februari 1921 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

(4:e avd.)

1:o) I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1922 har Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, punkt 59, föreslagit riksdagen att den avsättning till allmänna järnvägs-lånefonden, som enligt riksdagens beslut skolat ske under år 1922, i stället skall äga rum under år 1923.

Allmänna
järnvägs-
lånefonden.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid 161 av återopade statsrådsprotokollet.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1916 års riksdag till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljat och ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 7,500,000 kronor att utgå med 1,500,000 kronor årligen under fem år från och med år 1917, dock så, att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, må för ett efterföljande år av samma femårsperiod disponeras.

På grund av sedermera beslutade uppskov med vissa av de sålunda bestämda avsättningarna uppgår vad som hittills anvisats till fonden allenast till 6,000,000 kronor. Vid tiden för avlåtandet av statsverkspropositionen hade dock härav endast disponerats i runt tal 4,200,000 kronor.

Utskottets
yttrande.

På grund av svårigheterna att under rådande ekonomiska läge igångsätta eller bedriva företag av ifrågavarande slag tagas fondens medel för närvarande endast i ringa utsträckning i anspråk. Då med hänsyn härtill det torde kunna anstå till 1923 med den tidigare för år 1922 beslutade avsättningen, får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag, hemställa,

att riksdagen må besluta, att den avsättning till *allmänna järnvägslånefonden*, som enligt riksdagens beslut skolat ske under år 1922, i stället skall äga rum under år 1923.

Fonden för
bibanor i
vissa delar
av riket.

2:o) Kungl. Maj:t har vidare (punkt 60) föreslagit riksdagen *dels* medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolags och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags järnvägsanläggningar påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att bevilja nämnda bolag nya statslån intill högst tre fjärdedelar av den uppkomna ökade byggnadskostnaden för respektive järnvägsföretag enligt reviderade kostnadsberäkningar, under villkor att staten såsom säkerhet för de nya lånen erhåller inteckning i vederbörande järnvägar med förmansrätt närmast efter de inteckningar, som beviljats för de äldre statslånen;

dels ock besluta, att de avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under åren 1923—1926.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 162—165 av åberopade statsrådsprotokollet.

I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag beslutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skall ökas från 12,000,000 kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare 2,400,000 kronor samt under vartdera av åren 1922—1925 avsättas likaledes 2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga.

Till fonden hava hittills anvisats tillhoppa 14,400,000 kronor. Av de anvisade medlen hava disponerats såsom låneunderstöd åt Billings-

fors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingsfors 5,622,000 kronor och åt Åmål—Årjängs järnväg 3,273,750 kronor eller tillhopa 8,895,750 kronor. Av de anvisade medlen återstå sålunda odisponerade 5,504,250 kronor.

Till Kungl. Maj:ts prövning föreligga nu ansökningar om ytterligare lån ur fonden från de två järnvägsföretag, vilka tidigare erhållit statslån, nämligen från Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag. Då arbetet å dessa båda företag är påbörjat, men enligt för lånefonden stadgade villkor lån endast får beviljas för nya, ännu ej påbörjade järnvägsanläggningar, utgör berörda omständighet hinder för Kungl. Maj:t att anvisa nya lån för järnvägarnas fullbordande. Riksdagens medgivande därtill måste sålunda sökas.

Med hänsyn till det svävande läge, vari frågan om ny aktieteckning i förenämnda båda järnvägsaktiebolag befinner sig, har departementschefen ansett en förskjutning med ett år i de för åren 1922—1925 beslutade avsättningarna till bibanefonden utan olägenhet kunna äga rum. Mot att så sker har utskottet intet att invända.

*Utskottets
yttrande.*

Kungl. Maj:ts förevarande förslag i övrigt avser endast undanröjande av det hinder för beviljande av fortsatt statslån till ifrågavarande järnvägsföretag, som består däri, att enligt nu gällande bestämmelser lån endast får beviljas till ännu ej påbörjade järnvägsanläggningar. Jämväl i denna del anser sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning.

Utskottet får alltså hemställa, att riksdagen må

a) medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolags och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags järnvägsanläggningar påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att bevilja nämnda bolag nya statslån intill högst tre fjärdedelar av den uppkomna ökade byggnadskostnaden för respektive järnvägsföretag enligt reviderade kostnadsberäkningar, under villkor att staten såsom säkerhet för de nya lånen erhåller inteckning i vederbörande järnvägar med förmånsrätt närmast efter de inteckningar, som beviljats för de äldre statslånen;

b) besluta, att de avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under åren 1923—1926.

Vatten-
kraftslåne-
fonden.

3:o) Kungl. Maj:t har (punkt 61) föreslagit riksdagen *dels* såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor; *dels ock* besluta sådan ändring i de för utlämnande av lån från fonden gällande huvudgrunder, att för lån, som efter den 1 juli 1921 beviljas ur fonden, skall gäldas ränta efter sex procent.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 165—169 av åberopade statsrådsprotokollet.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den s. k. vattenkraftslånefonden, från vilken fond, som förvaltas av statskontoret, lån må beviljas menigheter, bolag, föreningar eller enskilda *dels* till företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, *dels* till vissa mindre, lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, *dels* ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmänna betydelse.

Allmänna bestämmelser för lån från fonden hava, i enlighet med vissa av riksdagen godkända huvudgrunder, fastställts av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 19 december 1919 (nr 787).

Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen för vartdera av åren 1920 och 1921 anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Av kommerskollegium och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i en av ämbetsverken gemensamt gjord framställning föreslagits, att anslaget till vattenkraftslånefonden måtte för år 1922 sättas till 2,500,000 kronor, och hava ämbetsverken därvid bland annat framhållit, hurusom fonden numera, på grund av anläggningskostnadernas och däribland särskilt arbetskostnadernas alltjämt fortgående stegring, i väsentligt mindre proportion, än som ursprungligen avsågs, kan anlitas för vattenkraftens vidare utbyggande. Härtill komme, att företagarnas möjligheter att på andra vägar anskaffa kapital för närvarande vore mycket begränsade och att sådant kapital ställde sig mycket dyrt.

Därjämte har av ämbetsverken ifrågasatts ett tillägg till gällande lånebestämmelser i syfte att tydliggöra, att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.

Till stöd härför hava ämbetsverken anfört följande:

»Ovanberörda av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna villkor och bestämmelser för lån från vattenkraftslånefonden äro till sin byggnad i huvudsak likartade med de i kungörelsen den 13 september 1918 (nr 718) givna allmänna bestämmelserna för lån från kraftledningslånefonden. Till sistnämnda kungörelse har Kungl.

Maj:t på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet och i överensstämmelse med vad riksdagen i ämnet anfört (se riksdagens skrivelse nr 332/1919 p. 8) genom kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 480) utfärdad bland annat det förklarande tillägget, att bestämmelserna i sagda kungörelse icke utgöra hinder för att lån från kraftledningslånefonden må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning. Liknande förklaring torde vara önskvärd även beträffande bestämmelserna för vattenkraftslånefonden. Det skulle nämligen eljes lätt uppstå svårigheter för en rationell fördelning av lånen från fonden. Ämbetsverken tillata sig framhålla, att det nu ifrågasatta tillägget till ifrågavarande kungörelse ingalunda är avsett att rubba huvudsyftet med fonden, vilket givetvis alltså bör vara att främja företag, som avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor. Det föreslagna tillägget till ifrågavarande kungörelse synes därför böra erbjuda sådan avfattning, att därav framgår att, ehuru lån i främsta rummet bör avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor, detta dock ej utgör hinder för att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.»

Redan i detta sammanhang må erinras, hurusom elektrifieringskommittén vid avgivande av sitt yttrande över den sålunda vid 1919 års riksdag ifrågasatta och sedermera genomförda ändringen av villkoren för lån från kraftledningslånefonden särskilt framhöll, att nämnda fonds främsta syfte finge anses vara att uppmuntra nya företag, varför sådana för framtiden närmast borde understödjas, så mycket mer som de tillgängliga medlen vore jämförelsevis snävt begränsade.

Riksgäldsfullmäktige hava i förevarande ärende rörande vattenkraftslånefonden framhållit, att nu rådande knapphet å kapitalmarknaden och därav följande svårigheter vid statens upplåning om möjligt borde föranleda nedsättning under det för vartdera av åren 1920 och 1921 beviljade anslaget eller 2 miljoner kronor. I varje fall ville fullmäktige bestämt avstyrka någon ökning av anslaget för 1922.

Redan vid vattenkraftslånefondens tillkomst ifrågasattes från åtskilliga håll, framhåller nu departementschefen, att den årliga avsättningen till fonden skulle sättas högre än till det av vattenfallssakkunniga föreslagna beloppet 2,000,000 kronor. Dåvarande departementschefen uttalade emellertid, att man på grund av den rådande ekonomiska situationen och med hänsyn jämväl till angelägenheten av att vinna någon tids erfarenhet rörande bland annat de anspråk på bidrag, som komme att ställas på fonden, för det dåvarande syntes böra stanna vid det av de sakkunniga föreslagna beloppet. Med hänsyn till den nu vunna erfarenheten i förevarande hänseende och de väsentligt stegrade utbyggnadskostnaderna för vattenkraftsanläggningar hade det varit önskligt, om en ökning av fonden nu kunnat ske. På av riksgäldsfullmäktige anförda

skäl finner departementschefen emellertid en sådan åtgärd under rådande finansiella förhållanden ej böra ifrågasättas, utan anser han avsättningen till fonden för år 1922 böra upptagas till samma belopp som för åren 1920 och 1921 eller 2,000,000 kronor.

I fråga om räntefoten å lån från fonden föreslår departementschefen, lika med riksgäldsfullmäktige, att densamma fastställs till 6 procent, att gälla i avseende å lån, som beviljas ur fonden efter den 1 juli 1921.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet anser sig böra tillstyrka att till vattenkraftslånefonden verkställs en avsättning med av Kungl Maj:t nu föreslaget belopp.

Den av departementschefen föreslagna höjningen av räntan å lån från fonden har ej heller föranlett någon erinran från utskottets sida.

I anslutning till vad kommerskollegium och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, har av departementetschefen vidare ifrågasatts ett förtydligande tillägg till gällande lånebestämmelser, avsett att möjliggöra, att lån finge beviljas icke blott för tillgodogörande av förut outnyttjade kraftkällor utan även till redan utförda eller under byggnad varande anläggningar; och har departementschefen uttalat, att sedan riksdagen satts i tillfälle att taga del av det i detta hänseende framställda förslaget, kungörelse i angivna syfte torde böra utfärdas.

I avseende härå vill utskottet till en början framhålla, att huvudändamålet med ifrågavarande fond måste anses vara att befrämja själva tillkomsten av nyanläggningar av ovan angivet slag och icke den fortsatta finansieringen av redan fullbordade företag. Det torde dock å andra sidan icke kunna bestridas, att ett undantagslöst upprätthållande av fordran på, att ett företag icke må vara påbörjat, då lån från fonden beviljas, i vissa fall skulle kunna medföra resultat, som vid fondens inrättande icke varit avsedda och vilka ur rationell fördelningssynpunkt måste anses mindre önskvärda.

Särskilt med hänsyn till den långa tid, som för närvarande på grund av de föreliggande stora lånebehoven i vissa fall måste förflyta, innan en inkommen framställning om låneunderstöd kan bifallas, torde det exempelvis kunna inträffa att utbyggnaden av ett vattenfall påbörjas eller bringas till fullbordan med tillfälligt anskaffade medel, i förhoppning att statslån framledes skall kunna erhållas. Då dylika eller andra likartade omständigheter föreligga, bör enligt utskottets mening det förhållandet, att lån icke på ett tidigare stadium kunnat beviljas, icke utgöra hinder för att sådant sedermera erhålles. En mildring av de hittills i förevarande hänseende gällande bestämmelserna torde därför få anses befogad, och anser sig utskottet av denna anledning kunna tillstyrka, att i detta syfte bland

lånevillkoren intages ett stadgande av ovan angivna utav ämbetsverken föreslagna innebörd. För att huvudändamålet med fonden icke genom ett dylikt stadgande må äventyras, torde dock för tillämpningen av detsamma böra uppställas såsom villkor, att ansökning om statslån förelegat, innan arbetet å anläggningen begynts.

Beträffande sättet för täckande av ifrågavarande anslag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att detsamma finge utgå av lånemedel. Häremot har utskottet intet att erinra.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, hemställa,

att riksdagen må

a) såsom kapitalökning för *vattenkraftslånefonden* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel;

b) besluta sådan ändring i de för utlämnande av lån från fonden gällande huvudgrunder, att för lån, som efter den 1 juli 1921 beviljas ur fonden, skall gäldas ränta efter sex procent.

Stockholm den 18 februari 1921.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. M. Bäckström, J. L. Widell, K. A. Tengdahl, A. R. Rooth* och *Olaus Pettersson* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, W. Bäckström, O. Nilsson* i Örebro, *J. Erlansson, O. Osberg* och *K. A. Westman*.
